

Ludvig Find: Selvportræt, ca. 1892.

MENNESKER OG MALERE OMKRING REKKENDE PRÆSTEGÅRD

AF MALEREN LUDVIG FINDS PAPIRER

Af Bo Alkjær

Maleren Ludvig Find tog sine første skridt på sin kunstneriske løbebane i Allerslev sogn ved Præstø, hvor hans far var præst.

Rekkende, Tågeby, Kragevig, Gl. Oremandsgaard, Lilliendal er lokaliteter og motiver i hans tidlige værker, der vidner om en særlig tilknytning til trekanten mellem Præstø, Kalvehave og Vordingborg. Hans landskabsbilleder fra denne egn, der hovedsagelig kendes som katalogtitler, kunne i dag have topografisk interesse, men er desværre spredt hos ukendte private, måske gemt af vejen eller gået til.

Ludvig Find (1869-1945) var skolet i den krøyerske naturalisme, men sluttede sig til den gauguinske avantgarde og præsenteredes i 1893 som "Symbolist". Efter en periode under indflydelse af tidlig renæssance og klassisk maleri blev han i begyndelsen af 1900-tallet en af de første, der igen knyttede forbindelsen til Paris. Neoimpressionistisk kolorisme og motiver fra det nære og dagligdagen blev hans særkende. Med børnetegningerne i *Hannebogen* fik han sit store gennembrud i 1909, og en tid var det højeste mode at få sine børn malet af Find. Som udstiller på Den Frie Udstilling gennem alle årene bevarede han publikums yndest, mens mange private og offentlige portrætopgaver sikrede levebrødet.

Ludvig Find voksede op på Rekkende Præstegård. I en erindringskitse skriver han:

Jeg blev født 1ste Pinsedag, 16 Maj 1869 paa Østerbygaard ved Vamdrup. Omtrent samtidig fik min Far Embedet som Sognepræst for Allerslev Sogn i det sydøstlige Sjælland. Præstegården laa i Landsbyen Rekkende, halvanden Fjerdingvej fra Kirken, morsomt nok, det var Sognet, hvori Far selv var født, han nu kom til; det var vel ogsaa derfor han søgte det. ... Et halvt Aar var jeg Jyde. Saa rejste Mor med os Børn til det nye Hjem.

Folketællingen pr. 1. februar 1870 oplyser, at Rekkende Præstegård bebos af præsten og hans hustru, børnene Agnes på 12, Johannes på 5 og Ludvig under 1 år. Denne præstegård blev rammen om familiens glæder og sorger indtil faderens pensionering i 1895. Flere børn blev født, men døde tidligt, Agnes døde ugift som 27-årig, og sønnerne flyttede hjemmefra, men var hyppige gæster i ferierne.

På de følgende sider vil jeg lade uddrag af Ludvig Finds papirer og et par billeder fortælle om det umistelige præg, præstegårdsopvæksten satte på hans væsen og hans kunst.

BARNDOMSERINDRINGER

Min første Erindring knytter sig til et bestemt Sted i Haven, Lysthuset ved det store Akasietræ og bagved en Humlehave, hvor et par Koner plukkede Humle. Jeg synes, jeg sad i en Kurveflettet Barnevogn og modtog dette Billede. Naar jeg senere omtalte dette for min Far, lo han; den Humlehave kunde jeg umulig huske, jeg var kun et halvt Aar, da den blev fjærnet. Naa, selv Far kunde vel huske fejl. Et andet Billede: Min Bedstefar, Onkel Ludvig og Far staaende foran Havedøren med Blikket vendt mod mig. Jeg blev vel forevist. "Det har sin Rigtighed", indrømmede Far, "men Du var kun et Aar, da Bedstefar og Onkel Ludvig besøgte os". Jeg vil dog ikke give Afskald paa at have oplevet dette.

Det er vanskeligt at sige bestemt, hvorfra jeg kan huske, der er saa mange Ting, Enkeltheder som foresvæver mig. "Solens Datter" og "Solens Børn". Det var en Gaardmand Niels Olsen, som fik det smukke Navn "Solen". Jeg husker endnu, naar jeg i Solens Gaard sad ved siden af Solens Maren – Marne – Om jeg sværmede for hende, ved jeg ikke, skønt jeg i en meget tidlig Alder sværmede. Far og Mor fortæller at jeg løb efter – jeg var en 3 Aar – Godsforvalter Münsters ligesaa unge Datter og raabte: kysse Lise, Hals, kysse Lise, Hals.

Der er Ting, som jeg ikke er i Stand til at sige, om de er Virkelighed eller Drøm. Saaledes synes jeg at huske en Gang Solens Fader – den gamle Ole Nilsen – kom kørende ind i Gaarden med Stude. Men han kørte aldrig med Stude ligesaa lidt som nogen andre her paa Egnen. Hvad jeg bestemt kan huske er, at en Kone spurgte mig hvor gammel jeg var og at jeg svarede: halvfjerde Aar. Fra den Tid husker jeg meget og klart. Mest Ubetydeligheder, som har bidt sig ind i min Erindring. Fra den Tid var al Ting Solskin, jeg saa kun Solskin, jeg husker kun Solskin. Kun enkelte gange husker jeg Regn- og Graavejr. At jeg husker disse Gange er vel fordi

jeg altid blev sendt paa Hovedet i Seng, naar jeg løb ud i Regn og blev vaad.

HAVEN

Haven, Dammen med omliggende Grønninger, Møddingerne udenfor Staldlængen, Pladsen med Haveaffald med tre store Bunker "Kulturjord", alt det var omgivet af mægtige Popler, undtagen det Stykke af Haven, der vendte imod Syd. Der var et Stengærde. Der huserede Snogene i den varme Tid. Derfra foretog de deres Strejftog rundt i Haven. De solede sig mellem Jordbærrene, manøvrerede sig op i Espalieret foran Havestuen og hang der og dinglede i Morgensolen. De var en Rædsel for min Mor og mig. Vi stivnede, naar vi saa en Snog. Hjærtet hold op at slaa. De fulgte mig i mine Drømme, hvor de vrimlede om mig i massevis. Jeg skreg, og Far og Mor fór op af deres Senge og havde svært ved at berolige mig.

Nej aldrig husker jeg dejligere Tid af min Barndom end den, naar vi Børn legede udenfor Porten under Buskene og i det gamle Skur. Og saa paa begge Sider af Vejen Hyldetræerne, som dryssede deres Blomster ud, langt ud i Hjulsporene. Paa den ene Side hældede de sig ud over et gammelt, gammelt Stengærde. Det gamle Skur med Bagerovnen hvor vi kravlede inde mellem Savspaaner og gammelt Halm. Og saa den store Busk af Skræpper uden for Porten, hvor Karlene gemte deres stjaalne Æbler. Jeg ser altid Hyldene med Blomster aldrig med Bær. Jeg husker de hede Forsommerdage, naar Fattigkonerne kom og bad om at maatte plukke Blomsterne af. De tørrede dem til Hyldethe.

Gennem et Hjørne af Haven løb en Bæk. Fra en mørk Skov af store Skræpper brød Bækken ind i Haven. Den lille Trekant, der blev skaaret bort og kaldt "Helgalund" laa i ret udyrket Stand, kun om Foraaret med store lysende Klatter af Paaske og Pinseliljer til Minde om afdøde elskede Katte

Ludvig Find: Møddingen, 1886. Allerslev sogns præstegård lå indtil 1924 i Røkkende. Det var en firlænget gård, der siden er stærkt ombygget. Staldlængerne mod syd og vest er revet ned.

og Hunde, blev holdt fast ved en Bro af spinkle Granrafter, altid farlig at befærde. Der var derovre ogsaa en Kalkkule, der fyldte mig med Skræk. Jeg havde set ned i dette boblende, sydende Helvede, da Kalken blev læsket.

Af og til vovede jeg mig ind i Skræppeskoven, hvor der var fuldt af Snegle og en Lugt saa ram af Fugtighed og Skræppesaft. Jeg var bleven opmærksom paa en Lyd, en Rislen, sprød og metalagtig, en anden Tone end Bækkens sædvanlige. Fra et Drænrør, der stak ud af Skraaningen løb en tynd Straale af krystalklart Vand plaskende ned i Bæk-

ken. Jeg spekulerede en Del over om det var det, man kaldte et Kildevæld.

Poplernes Susen, det var Præstegaardens Lyd. Den stille Raslen og Skælven af de stive Blade, selv i roligt Vejr. Det hændte jo, at Stormen slog nogle Stykker om. I 1894 under en Storm i Februar faldt der 11. Men saa mange var der, at det mærkedes egentlig ikke. Naar saadant et Træ faldt, hvor blev der noget for os Drengene at gøre med at kravle rundt i Toppen, der havde været helt der oppe i Luften, næsten i Himlen. Vi gyngede og vippede, faldt ned og skrabede Skinnebenene og saa vist farlige

Ludvig Find: Præstegårdshave, 1888. "I 1888 malede jeg et Havebillede fra Præstegaarden med min Far spadserende i graa Slobrok og en ung Pige i Skyggen af et Æbletræ".

ud, naar vi henad Aften kom ind til Mor. Om Efteraaret samledes alverdens Krager og Alliker i Poplerne, der var en Sladren og Skræppen, naar de ved Aftenstid slog sig til Ro i Toppene.

Haven var et Paradis. Fuldt af alle de Herligheder, en Dreng drømmer om. Foran Havedøren stod et mægtigt Bergamotetræ. Det var ugørligt at plukke Frugten ned, den maatte komme af sig selv, thi en Aristoloccia slyngede sig om Træet helt op til Top-

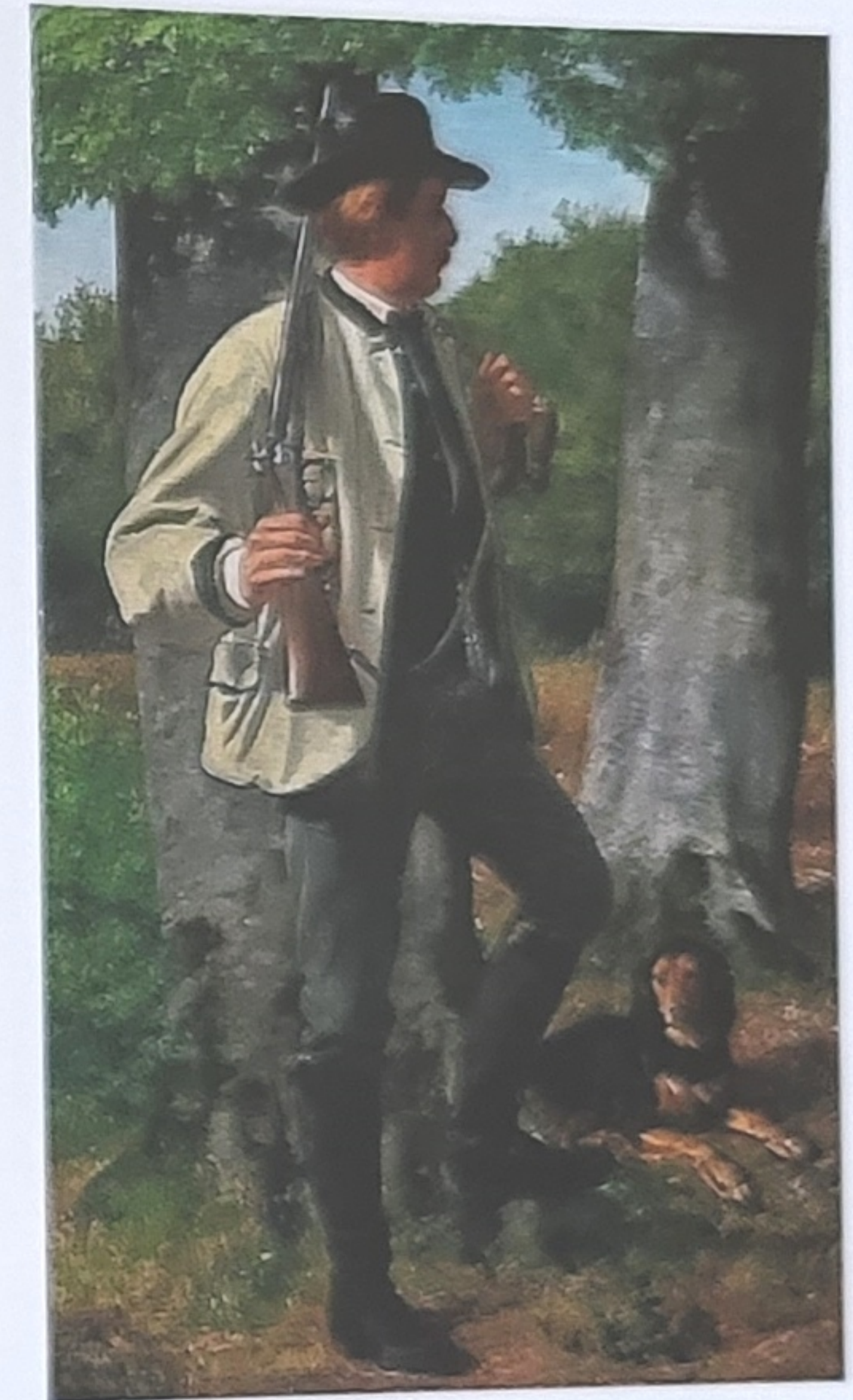
pen, og Grenene var efterhaanden saa skøre at ingen turde vove sig derop. Naar man en Efteraarsaften med Lampen tændt og den første Ild buldrende i Kakkellovnen, havde anbragt sig med sin Bog, mens Mor trak Jutegardinerne for Vinduerne, hørte man Kladsk paa Kladsk af Pærerne der knaldede mod den haarde Gang. Pærerne blev samlede op om Morgenens, der gik intet til Spilde.

SKOVRIDEREN

I Oremandsgaard Skovriderbolig, der laa gemt inde i Rekkende Skov, boede Rosthøj og hans Kone. Naar jeg nu tænker paa de to, paa deres Hjem og paa deres Besøg i Præstegaarden, saa ser jeg, at det betyder en Festivitas over hele min Barndom og Ungdom. Hvornaar Rosthøj gik op for mig husker jeg ikke bestemt, men jeg sætter ham i hvert Fald i Forbindelse med Stormfloden i 1872. Fra ham var det, at man fik noget at vide.

Uden nogen forstmæssig Uddannelse blev han tilbudt Plads som Skovrider paa Oremandsgaard, der da tilhørte den bekendte Købmand og Politiker Alfred Hage, og her blev han til sin Død. For mig er Skoven, Ulfund, Vigen, Nyord, ja hele den rige Natur uadskillelig fra Rosthøj. Uden ham havde det været helt anderledes. Der er tre faste Tilholdssteder for Mindet om ham. Mit eget Hjem, hans og Fru Rosthøjs Hjem og "Snitteskolen". Det var Gæsten, Værten, og hvad saa med Snitteskolen? Ja, hvad der udgik derfra gennem Rosthøj og hans Kone, det var saa mangfoldigt og meget af det vistnok planløst; at sætte i Gang var Rosthøjs store Evne, at fuldføre, der kneb det. Men Ungdommen dernede fik dog at vide, Livet havde flere Sider end dem, de i det daglige gik og gloede paa. Husflid – deraf "Snitteskolen" – Gymnastik, Skyttesag, Korsang, Foredrag, Dilletantkomedie.

Rosthøjs Hjem laa i Rekkende Skov i en Lysning. Kun mod Øst grænsede Haven til en Mark, der gav fri Udsigt over Kragevig, Jungshoved med Kirken, helt over til Nyord og Stege, til Møen med Klinerne kunde man se fra hans Høj, som han havde anlagt i Hegnet. Der stod han tit med sin Kikkert, en mægtig lang udtækkelig Kikkert, som ogsaa vi fik lov at se i, og han fulgte i den som en Detektiv Kragevigernes Færden, Skibsfarten gennem Ulfund, og Præstedøtrene fra Stavreby, naar de færgedes over Vigen paa Vej til Rekkende.

Jørgen Roed: Skovrider Christen Jacob Rosthøj, 1875.

Han havde en pragtfuld Baryton, ikke skolet, den kunde sikkert kritiseres, men vi dernede var fuldtud paa det rene med, at den var paa Højde med Operaens bedste. Naar han i sin Jægerdragt af ham selv komponeret "Naturens muntre Søn" lig stillede sig ved Klaveret ved sin lille Kones Side, hun akkompagnerede ham, og intonerede: "Goddag I lysegrønne Træer" saa sang han om Oremandsgaards Skove – man saa "Aages Bøg" – om "Bispehøjen" og Bækken i Rekkende Skov. "Oh, hvor det dog er dejligt. Oh, hvilket Trylleri" det blev virkelig til Trylleri, naar Rosthøj sang det. Det var heller

ikke underligt, om Kvinder syntes om ham. Hans Hustru, har tit fortalt om, hvorledes hun følte det første Gang de var sammen og efter et Maaltid gav hinanden Haanden til "Velbekomme", at det var som langt inderligere Ord blev vekslet imellem dem. Helt let har det nok ikke været for hende, sine Bekymringer har hun maattet overvinde, hun var fjorten Aar ældre end han.

FØRSTE SKRIDT PÅ MALERBANEN

Som lille Dreng var jeg naturligvis som de fleste Børn glad for Blyant og Papir. Hos Skovrider Rosthøj, hvis Hustru var opfød i et kunstelskende Hjem og havde Ungdomsvenner som Marstrand, Const. Hansen, Roed, saa jeg de første Kunstværker af nævnte Malere samt af deres Lærer Eckersberg. Disse Billeder havde jeg Lejlighed til at se hele min Ungdom igennem, og Hjemmet dér har haft stor Indflydelse paa mig.

Naturligvis ganske ubevidst. Maaske øvede den gang nogle smaa røde Snapse og Jødekager, jeg altid blev trakteret med, det største Trylleri. Ind i Stuen faldt gennem en Clematis grønne Straaler over de gamle Damborgske Rammer. Gamle Fru Rosthøj sad – Sommer og Vinter – indhyllet i Sjaler og fortalte om sin rige Ungdom. Eller hun sad ved det gamle Karnisformede Klavér, der udgød Toner saa spinkle, men yndige og som blev ét i mit Sind med alt det øvrige. Snapse, Kager, Eckersberg o.s.v., saa det umærkeligt blev til Farver og Poesi. – Hos Rosthøj saa jeg Holger Roed, den "unge Roed", som døde paa Iselingen ganske ung. Han var meget smuk, og jeg beundrede ham.

Paa et Tapet i Rosthøjs Stue, havde han tegnet en Karton, en jagtscene med Rosthøj som Hovedfigur. Godsejer Hage, søn af den nationalliberale Alf Hage, som sad i Græsset omgivet af sine Hunde var kun en Bifigur. Der var en Gruppe med to Husmænd der hængte et Raadyr op paa en Gren.

En udmærket Komposition, som gamle Prof. Roed efter Sønnens Død, benyttede til et stort Billede. Kartonen bar Paaskriften "Rosthøj gewidmet", Hage gjorde dog fordring paa den i Betragtning af, at tapetet jo var hans. Efter Rosthøjs Død kom den til Oremandsgaard. Det var Meningen, den skulle hænge i "Snitteskolen", men da Fru Hage hørte, hvad den var værd, mente hun det bedst, at den kom op paa Herregaarden.

Gamle Professor Roed boede hos Rosthøjs efter Sønnens Død for at gøre Studier til det omtalte Billede. Jeg saa ham gøre sin Palet i stand, saa de mange smaa lækre Klatter, der blev sat op med Paletkniven, de stod der, hele skalaen som Tinsoldater paa Geled, det var første Gang jeg saa en Maler i Virksomhed.

En Dag var jeg stukket hjemmefra for at plukke Jordbær paa en bestemt Grøftevold. Fader og Moder kunde ikke begribe, hvor jeg blev af, til jeg blev opsuset ved et Skovløberhus, hvor jeg saa paa en Maler, der havde opslaaet sit Staffeli og malede Gaardinteriøret med en nyslagte Gris ophængt paa en Stige og med en Pøl af Blod under sig. Det var O. A. Hermansen. – Jeg var vel en 7 Aar den Gang.

En anden Maler, som fik Betydning for mig, var Landskabsmaler Rudolf Bertelsen, Tegnslærer ved Herlufsholm. Han malede Skovinteriører og Billeder fra Susaaen. Bertelsen blev min Lærer paa Herlufsholm, og jeg maa vel have tegnet meget bedre end de andre, for en Dag – jeg var 14 Aar den Gang – bøjede han sig ned over mig og hviskede: Du vil jo være Kunstner. Det havde jeg aldrig vidst, men nu vidste jeg det med ét slag.

Jeg kom ud af Skolen. Jeg kom i Malerlære, traf dér mine senere Malerkammerater, Clement og Guldbrandsen. Kom ind paa Akademiet. Stak af fra Vermehren til Krøyers Malerskole. Vermehren sagde, jeg vilde være Rembrandt før jeg kunde knappe mine egne Bukser. Samtidig kom jeg i Carl Thomsens Hjem, hvor jeg traf Zahrtmann,

Ludvig Find: Sovekammerhjørne, 1890. Gæsteværelse med toiletbord.

Haslund og flere Malere samt Broderen, Vilh. Thomsen. Lærte Realismens Grundprincip: *Kun, hvad Du har set, Du maler.* – Men saa kommer det an paa at kunne se.

Da jeg var i Malerlære i København, men var hjemme i Ferien, traf jeg fire Malere, som boede paa Egnen, men alle spiste hos Rosthøjs. Det var Malerne Repsholz og Møller – senere Slott-Møller samt Malerinderne Aagaard og Triepke, der senere blev gift med P.S. Krøyer og senere igen med Komponisten Hugo Alfvén. De lo af mig, naar jeg kom slæbende med hele mit Udstyr, Malersager og en stor Pakke Mad. Maaske lo de ogsaa af mit Motiv – det var Taageby Strand med Udsigt over til Stege og Møens Klint – de fandt det lignede et daarligt Maleri, og Møller foretrak en lige Landevej. Det var i 1885.

I Begyndelsen af Maj 1887 rejste Clement, Guldbrandsen og jeg til mit Hjem – Rekkende Præstegaard – jeg malede en Brakmark hvor Furerne løber vifteformigt ind mod Mellemgrunden, en Gaard omgivet af Træer. Det ejes af Kammerherre Torben Hage paa Oremandsgaard. Folk paa Egnen var mest optaget af "Præstens Ludvig der sad og malede Pløjemarkerne *blue* (blaa)".

STUERNE

Præstegaarden var en firlænget sammenbygget Bondegaard, Haven omgav Længerne mod Nord og Øst. Søndre og vestre Længe var Udhuse med Lader, Stalde, Brændeskure, Hønehuse og Sandhus, Borgestue og Bryggers. Midt i Gaarden knejsede et stort Kastanjetræ.

Skønt Præstegaarden laa i en Gryde, kunde den paa Grund af sine Popler ses langvejs fra. Den laa for sig selv lidt syd for Rekkende By. Ned til Gaarden førte en Allé af Popler. Paa det sidste Strykke før Indkørselen gennem Porten havde man til venstre Helgalund. Naar man havde passeret

Askemøddingen med Hyldetræerne, havde man den tjærede sorte Port foran sig. Den skulle lukkes op. Det var kun, naar der ventedes Gæster, den var aaben. Kom man kørende, maatte En springe af, det var ikke saa lige til at faa den op.

Den havde sine Særheder. For gaaende Personer var der en Dør midt i med Klinke. Sad man inde i Stuerne lød først et Brag af Portene der smækkedes tilbage, saa Lyden af Hestenes Sko imod Stenbroen, saa Hjulenes Rumlen og Bumpet over Rendestenen. Ude i det bløde Grus i Gaarden sank Lyden indtil Hestenes Forben ramte Stenene, hvor Vognen svinger for Døren. Saa var det Tid at løbe ud. Var det ventede Gæster stod Far og Mor i den aabne Dør og bød Velkommen. I den lave, langagtige Entre anbragte Gæsterne deres Overtøj paa Træknagerne. Damerne fik anvist Plads i Gæsteværelset, der var beliggende lige overfor Gangdøren. To pænt opredte Senge tog Hovedpladsen. Et Toiletbord med Spejl og beklædt med stivede hvide Gardiner stod i det ene Hjørne. I det andet var en "Garderobe" ogsaa omhængt med et hvidt Gardin. Vinduet vendte ud til Haven. Tapetet var graat, blomstret. Herrerne havde nu faaet Overtøjet af og traadte nu gennem Døren til venstre ind i "Salen", bukkende sig under den lave Dørkarm. Døren gik op igen og Damerne traadte ind stivede og pudsede med Tørklæder og Haarpynt med megen "Air", fulde af Komplimenter over, hvor yndigt der dog var, hvor Mor dog havde Sans for Hygge o.s.v. Der var en Duft af Eftermiddagskaffe, Trækul fra Selvkogeren, en hyggelig Duft, der var Præstegaardens egen; man mærkede den ikke i det daglige, det var en Søndags- og Festduft, elsket af os Børn, naar vi senere kom Hjem i Ferierne fra Herlufsholm.

Der var sandelig hyggeligt i Præstegaardens Stuer, og Mor havde Sans for Hygge. Men hvori bestod den? Disse tarveligt polstrede – hjemmestoppede Sofaer, Nøddetræsstole med broderede Rygge og Sæder. Den Tids Kurvestole, det rene Pindeværk,

Carl Thomsen: Middag efter en Bispevisitsats, 1888. Spisestuen i Rekkende Præstegaard med lokale modeller og portræt af D.G. Monrad efter et fotografi. Udlånt til Lolland-Falster Stift, hvor det med biskop Monrad som hovedperson hænger på bispegården i Nykøbing F.

der ustandseligt gik i Stykker, ikke en Gang til at sidde hyggeligt paa, saa umagelige de var med deres stive Rygge. Og saa værnedes der dog om disse Kunstværker med en rørende Omhu. Det er foreløbig "Salen" vi taler om. Der var en Stol, i Louis Seizestil, tror jeg, hvidlakeret med Guldornamenter og Ryg og Sæde af rødt Silkedamask. Den var fra min Mors hjem paa Espe, hvor Bedstefar havde været Forpagter. Den var en Gave fra Grev Moltkes, ligesom de røde Damaskes Gardiner, der i mine første Barndomsaar brugtes

i "Salen". Med størst Ærefrygt behandledes dog Sekretæren, Mors Mahognisekretær. Der var smaa Skuffer, der gemte mange spændende Ting. Der var Konvolutter med Haarlokker af mine smaa afdøde Søskende. Broscher, Ringe mer el. mindre defekte. Men altsammen for mig med et Hemmelighedens Slør om sig. Ovenpaa Sekretæren paa hver side af Thorvaldsens Kristus sad to udstoppede Fugle hver paa sin Pind. Gaver til Johannes og mig fra Rosthøj. Det var om dem, Snedkerjens fra Gederød udbød, da han saa dem: "Ak, ja, i Tidernes Lov, have og-

saa disse Fu'le synget." "Stil" var der ikke over mit Hjem, men der var Poesi. Mor havde en primitiv, naturlig Følelse for Skønhed. Hun vidste, hvordan hun skulle frembringe Hygge, og de Midler, saa tarvelige de var, der stod til hendes Raadighed, dem forstod hun at anvende.

"Salen" var Havestuen. Den var ret stor. Midt paa Østvæggen ud imod Haven var Havedøren, en Dobbeldør med Glas, men med et Sæt Døre til, massive Trædøre, til Natten og Vinterbrug. At komme ind i Havestuen om Morgen og gennem de opsmækkede Døre se ud i Haven, hvor Dugperleerne funkede paa Rosenbladene og paa Græsstraaene i Morgensolen, det glemmes aldrig.

Paa hver Side af Havedørene var to Fag Vinduer. Modsat Havedørene var Døren ind til Sommer-spisestuen el. Vinterdagligstuen, om man vil. I denne Stue var der to Fag Vinduer, der vendte ud til Gaarden imod Syd. De var lidt til en Side, saa der blev en mørk Krog i Stuens ene Hjørne. Der stod Fars Lænestol, den eneste virkelig magelige i hele Præstegaarden. Der sad Far i Tusmørket med sin Pibe. Fra sin Lænestol fortalte han om mine mange smaa Søskende, som var døde. Henne under Vinduerne stod Puffen, til daglig beklædt med sort uldent Damask, ved festlige Lejligheder med et broderet Stykke over, som forekom mig pragtfuldt. For Enden af Puffen foran det sidste Vindue inden Døren til "den lille Stue" stod den lille Kommode fra Espe med en vældig Aspidistra, Mors Stolthed. Se forøvrigt Carl Thomsens: *Bispevisitats*.

CARL THOMSSENS BESØG I PRÆSTEGÅRDEN

Med den sidste bemærkning henviser Ludvig Find til det meget morsomme maleri af Carl Thomsen, *Middag efter en Bispevisitats*, hvor man til højre ser en stor potteplante. Skikkelsen for bordenden er et portræt af D.G. Monrad. Det er en udbredt opfattelse, at maleriet skildrer en Monradvisitats

i Stubbekøbing Præstegård, hvor Carl Thomsens svigerfar var præst. Men det kan ikke passe. Det bliver klart, når man følger maleriets tilblivelse i Thomsens breve fra sommeren 1887.

Præstegårdene var dengang en slags kulturcentre på landet. De var også egnede steder, hvortil man sendte psykisk skrøbelige personer, der trængte til fred og frisk luft, eller patienter på rekreation som familieafslastning. Det var datidens omsorgsvæsen. Ludvig Find fortæller i et interview, at præstegårdene var samlingssted for kendte og udmærkede mænd fra byerne. Hos en af nabopræsterne, pastor Dorph i Øster Egesborg, oplevede han i sin barndom blandt andre minister Hall, salmedigteren Chr. Richardt, kunsthistorikeren Julius Lange, pastor Vilhelm Birkedal fra Ryslinge og sprogforskeren Vilhelm Thomsen.

Vilhelm Thomsens søster Augusta – som formentlig led af epilepsi – var pensionær og "selskabsdame" i Rekkende Præstegård fra maj 1886 til november 1889. Hun var født i 1849 og altså 37, da hun ankom. Når hendes anden broder, maleren Carl Thomsen, også kom til Rekkende i 1886, kunne han på familiens vegne besigtige forholdene og samtidig få motiver til "Dansk Præstegaardsliv, i Tegninger af Carl Thomsen" (*Norden. Illustreret Skandinavisk Revue*, 1886).

Næste sommer kom Carl Thomsen igen, nu for at male større præstegårdsscener. Han skriver hjem den 26. juli: "Her er jeg godt i Gang med mine Billeder. Jeg har fundet et godt Motiv til Bispevisitatsen og skjønner ret paa det Held at kunne male det hele paa Stedet." Den 3. august hedder det: "Gjennemmalingen af Rummet gaar saa jævnt godt, og jeg har nu ogsaa faaet hele Ordningen af Figurerne arrangeret og de fleste løselig Anlagt efter de Modeller, jeg har til min Raadighed herude."

Maleriet blev færdigt og udstillet på Foraarsudstillingen, Charlottenborg 1888. Det vandt

Finds bryllupsgave til L.A. Ring, 1896. Udsigt mod øst med Jungshoved Kirke til venstre og Stege yderst til højre. På auktionen over Rings efterladte malerisamling 1933 betegnet: "Landskab fra Præstøegnen. sign. Find 1894 og 1895".

guldmedalje, fik fine anmeldelser og blev købt af Kunstmuseet.

Thomsen har malet spisestuen af i alle enkeltheder, ganske som i Finds beskrivelse, og som den var indrettet med møbler, der i dag forefindes som arvestykker i familien, fx bogskabet i billedets baggrund til venstre med den buede overkant.

Carl Thomsens billede er altså ikke "historiemaleri", ikke en skildring af Stubbekøbing Præstegård med biskop Monrad på visitats hos svigerfar, som det almindeligvis antages, men et "genremaleri", en fiktiv fremstilling af en typisk visitatsmid-

dag, som den kunne finde sted i ethvert landsogn med lokale præster, degne og sognerådsmedlemmer. Thomsen har indsat portrættet af Monrad, malet efter et kendt fotografi. Monrad var død tidligere på året, 28. marts 1887.

På Thomsens maleri er der i baggrunden udsigt gennem den åbenstående dør ind til "Salen", hvor man ser et staffeli med et af Finds malerier. Thomsen skrev hjem allerede i sit første brev: "Ludvig Finds Malerier er gode, men intet rigtig færdigt." Efter Thomsens afrejse den 17. august skrev pastor Find til sin søn:

Det glædede mig meget, at han saa ofte tog Dine Arbejder for Øje, og det forekom mig at han fik dem kjærere og kjærere, især Udsigten ind i mit Studerkammer, det behagede ham meget, og han vilde kun ønske, at du havde udført det mere, og navnlig faaet anbragt en Person trædende ind i Forstuen.

Hvordan den 18-årige tog den ældres kritik vides ikke, men i et erindringsstykke skriver han: "I 1887 malede jeg to Interiører, Sovekammeret med Sol ind paa Gulvet, og Fars Studereværelse ogsaa med Sol i Stuen, og Far, som aabner Døren for en Kone". Her har han fulgt Thomsens råd om at give billedet et dynamisk figurindhold.

ÅNDEN FRA PRÆSTEGÅRDEN

"Jeg blev født Pinsemorgen. Far kalder mig sit Pinsebarn, sit Lykkebarn. Han mener Pinesolen som skinnede paa mig, da jeg blev født, vil skinne paa mig alle mine Dage". Sådan skrev Find i et erindringsudkast fra 1890'erne ved begyndelsen af det kunstnerliv, der i København havde bragt ham i forbindelse med malerne Johan Rohde, Ring og de yngre på Krøyers og Zahrtmanns skoler, Albert Gottschalk, Mogens Ballin og forfatterne Sophus Claussen og Johannes Jørgensen.

Pastor Find flyttede i 1895 som emeritus fra Rekkende, og familien forenedes nu på Frederiksberg. Den unge malers frie liv i København var forbi. Efter ophold i Firenze og mødet med italiensk kunst var han blevet alvorsmand med eksistentielle anfægtelser i spændingsfeltet mellem tidens religiøse og radikale tendenser. Han opgav at følge vennerne Ballin og Jørgensen til katolicismen og sluttede sig til den grundtvigske valgmenighed.

Som ældre måtte Ludvig Find efter sin kones død i 1936 konstatere, at farens pinseprofeti var opfyldt. Kirsten havde skaffet ham 12 børn, han havde vundet gode venner og malerkammerater,

var medlem af Den Frie Udstilling, havde høstet berømmelsens frugter som portrætmaler og elsket børnetegner. Med Ring sluttede Find et særligt venskab med det sydsjællandske som fællesgrund – trods deres vidt forskellige opvækstbetingelser og temperament: "Jeg blev Øbo med Liv og Sjæl. Sydsjællænder ud til Fingerspidserne. Naturen fangede mig og holder mig fast den Dag i Dag." I 1914 var han flyttet på landet igen, da han købte Rings hus i Baldersbrønde ved Roskilde. Ludvig Find døde som 76-årig i november 1945.

Kunstnerisk skiftede han spor flere gange, men Parisrejsen i 1902 gav hans kunst en ny fast retning. Den franske inspiration og motiverne fra det nære og hjemlige havde berørt de dybeste lag i hans væsen, han opdagede rødderne i barndomshjemmet. Samtidig havde resultatet af forholdet til den kønne model, Kirsten, ført til afklaring og ægteskab og etablering af et hjem, hvor en friskindet grundtvigiansk ånd kunne udfolde sig, først i Charlottenlund og Skovshoved og endelig i Baldersbrønde, løbende befolket med nye levende modeller indtil dusinet var fuldt i 1922.

"I Rekkende Præstegaard var Spirerne til alt det, der senere har faaet Værdi i mit Liv." Præstegaardsånden blev også bemærket af de mange venner, der kom på besøg. Maleren Hedvig Frydensberg har mødt det i Baldersbrønde i 1919:

... jeg cyklede ud til Finds, hvor jeg blev modtaget med aabne Arme af Kirsten og 10 Børn. Find var i Karrebæksminde at male Ring til Lottenborg. ... Det er mig altid en Fornøjelse at besøge dem. De havde faaet Huslærer, en ung mørk theologisk Student, som Hanne og Grete konverserede ivrigt, saa det hele mindede endnu mere end ellers om en Præstegaard.

LITTERATUR

- Alkjær, Bo: "Kunstner eller katolik. Johannes Jørgensens venskab med maleren Ludvig Find", i: *Via Ricordi. En antologi om Johannes Jørgensen*, 2012.
- Bødelsen, Merete: *Maleren Ludvig Find*, 1943.
- Find, Ludvig: *Efterladte papirer*. Det Kongelige Bibliotek. Håndskrifter. NKS 5210 kvart og Acc 2013/99.
- Nielsen, Teresa: "En ven for livet – Ludvig Find", i: *Mogens Ballins værksted*, Vejen Kunstmuseum, 2010.
- Thomsen, Carl: *Carl, Petra og Elise Thomsen's papirer*. Det Kongelige Bibliotek. Håndskrifter. NKS 4702 kvart.

Peter Raadsig: *Præstø set fra Nysø*, 1871.

Denne bog tager favntag med Præstø og omegnens historie fra de ældste tider vi kender til og helt frem til vores egen nutid. Fra spændende indblik i naturens forandringer til et dyk ned i skønlitteraturens afbildninger af Præstø og omegn rummer bogen en passioneret og fagligt dygtig historiefortælling om alle de elementer der skaber den helt særlige by som Præstø er i dag, og også var dengang den knapt var en by.

Skiftende samfunds- og livsvilkår i Præstø og omegn i cirka 700 år, naturens lange historie og sporene af de tidligste menneskers liv her på egnen, Præstø i middelalderen og egnens kirkehistorie fra dengang indtil nutiden samt skolens historie i godt 200 år er blot nogle af de såvel dybe som brede snitlinjer bogens bidragydere giver læseren. Og for første gang får man desuden en detaljeret skildring af kvindernes historie og indblik i det lokale, nationalt vigtige kultur- og kunstermiljø, som Christine og Hendrik Stampe på Nysø lagde hus til i 1800-tallet.

Præstø og omegn er resultatet af 23 menneskers arbejde. Alle med solidt fagligt kendskab til deres emne og frihed til at skrive sådan som det passer bedst til deres emne og rigt illustreret med historiske og kunstneriske billeder, der afspejler Præstøs unikke atmosfære.

978-87-94165-43-3

PRÆSTØ OG OMEGN

PRÆSTØ OG OMEGN

HISTORIE · NATUR · KULTUR

SPRING

FORLAGET SPRING

Præstø og omegn – historie, natur, kultur

© Forfatterne og Forlaget Spring, 2024

Forsideillustration: Peter Raadsig: *Præstø set fra Nysø*, 1871 (udsnit)

Grafisk tilrettelæggelse: SPRING

Published by Forlaget SPRING

DK-2900 Hellerup

www.forlagetspring.dk

Bogen er trykt på Arctic Volumen White 130 gr.
og sat med Adobe Caslon Pro

Trykt hos Narayana Press, 8300 Odder
Printed in Denmark 2024

ISBN 978-87-94165-43-3

Enhver form for kopiering er kun tilladt med forlagets tilladelse
eller på institutioner ifølge gældende aftale med Copy-Dan.

Bogens udgivelse er muliggjort med støtte af

Vordingborg Kommune

Prins Nikolai og prins Felix' Fond

Realdania

Aage og Johanne Louis-Hansens Fond

Velux Fonden

Michael Jebsen Memorial Foundation

Fonden Præstø Brand

Zena ApS

Dansk Lokalhistorisk Forening

Historisk Selskab for Præstø Amt

Præstø Håndværker- og Borgerforening

INDHOLD

FORORD 9

NATURHISTORIE

Den store naturhistorie

– flora og fauna i Præstø-egnen fra dinosaurernes tid til i dag
af Martin Vestergaard 14

Da isen dannede landskabet

– Præstø-landskabets udformning i istiden
af Per Mixen Weber 28

FRA OLDTID TIL NUTID

Spændende oldtidsfund fra omegnen af Præstø
af Peter Vang Petersen 44

Den politiske administrations historie

– Præstø fra købstad til del af en storkommune
af Stella Borne Mikkelsen 64

Trange og hårde tider i to århundreder

– 1600-1800
af Karl-Erik Frandsen og Mogens Bak-Hansen 80

Præstø i Grønvolds århundrede

– Præstøs befolkning, bebyggelse, erhvervsliv og sociale forhold
i 1800-tallet
af Jørgen Mikkelsen 102

Et ungt menneske med saare fortrinlige Anlæg

– D.G. Monrads opvækst i Præstø
af Henrik Gade Jensen 128

Væveren og Grundtvig

- Præstø-kredsen og den grundlovgivende rigsforsamling 1848-49
af Michael Bregnsbo 134

Ind i nye tider

- Præstø by 1900-1970
af Berit Christensen 154

KIRKEHISTORIE

Mellem kirken og kongen

- Præstø og omegn i middelalderen
af Palle Birk Hansen 174

Antonitterne i Præstø

- antonitterklosteret indtil reformationen
af Per Ingesman 192

Antonitterklosteret og reformationen

- fra romersk-katolsk til luthersk kristendom
af Martin Schwarz Lausten 202

Spor af kirkehistorien efter reformationen

- inventar i kirkerne i Præstø og omegn
af Martin Wangsgaard Jürgensen 212

Velsignet at komme i Herrens Navn

- Grundtvig i Præstø-Skibinge 1821-1822
af Helge Rørtoft-Madsen 236

KVINDEHISTORIE

Præstø kvinders historie 1321-1915

- fra uformel indflydelse til politisk medborgerskab
af Anna Sarah Rye Vestergaard 251

SKOLEHISTORIE

Skolevæsenet i Præstø købstad og landdistrikt i 1800-tallet

- gejstligt, kommunalt eller privat
af Erik Nørr 272

Skole og uddannelse til alle

- skolevæsenet i Præstø by og landdistrikt i 1900-tallet
af Christian Larsen 292

KUNST- OG KULTURHISTORIE

Et Meteor fremstod paa Nysøes Himmel

- Bertel Thorvaldsens liv og kunst på Nysø
af Anne Mette Liedecker Dall 308

Nysø i Guldalderens lys

- malerier og skitser af P.C. Skovgaard
af Claus M. Smidt 320

Mennesker og malere omkring Rekkende præstegård

- af maleren Ludvig Finds papirer
af Bo Alkjær 334

Glasmeisteren i Præstø

- om Per Steen Hebsgaard
af Ole Villadsen 348

LITTERATURHISTORIE

Der Svanen stolt med Vingen slaar

- H.C. Andersen og Nysø
af Johs. Nørregaard Frandsen 358

Udkanten som Verdens Navle

- Præstø og omegn i dansk litteraturhistorie
af Erik Skyum-Nielsen 374

BILLEDOPLYSNINGER 401

OM BOGENS FORFATTERE 406